

РОЗДІЛ 3 ГЕРМАНСЬКІ МОВИ

УДК 811.111'27:305

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2019.11-1.15>

РОЗХОДЖЕННЯ В МОВЛЕННЄВІЙ ПОВЕДІНЦІ СУЧАСНИХ ЧОЛОВІКІВ І ЖІНОК DIFFERENCES IN SPEECH BEHAVIOR OF MODERN MEN AND WOMEN

Авдєєнко І.М.,
orcid.org/0000-0003-2862-7131
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри англійської мови
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Стаття присвячена розходженням у мовленнєвій поведінці сучасних чоловіків і жінок. Чоловіки та жінки по-різному поводять себе під час розмови, по-різному використовують мову в ході бесіди. Це дає змогу говорити про відмінні мовленнєві стилі чоловіків і жінок. Під стилем розуміється комплекс лінгвістичних рис – фонетичних, ритмічних, інтонаційних, морфологічних, синтаксичних, лексичних, що асоціюються з чоловічою або жіночою мовленнєвою поведінкою. Жінки можуть говорити швидше або повільніше, більше чи менше за чоловіків. Нерідко трапляється так, що культурні норми, закладені в підсвідомості членів соціуму, можуть не збігатися з реальною практикою, тобто не так важливо, чи існують насправді в конкретному суспільстві подібні відмінності мовлення чоловіків і жінок; важливішим є те, що в цьому суспільстві існує переконання, що чоловіки та жінки спілкуються по-різному. Зокрема, носії української мови, можливо, скажуть, що жінки говорять більше та швидше за чоловіків, однак цьому не обов'язково знайдеться статистичне підтвердження. Докладно розглянуто термін «гендер» і детально проаналізовано фактори, причини й соціальні корені розходжень у мовленнєвій поведінці сучасних чоловіків і жінок. Результати дослідження показали, що англомовні жінки більшою мірою проявляють тенденцію ставити питання, підтримувати діалог, висловлювати свою солідарність зі співрозмовником. Жінки уникають відкритого суперництва в діалозі на мовленнєвому рівні, вони чекають ознак схвалення та підтримки у вигляді кивків або вигуків. Чоловіки, навпаки, часто переривають співрозмовника, схильні не погоджуватися з партнером, можуть ігнорувати висловлювання співрозмовників. Чоловіки також жорсткіше контролюють тему розмови, вони схильні до прямого висловлювання власної точки зору.

Ключові слова: гендер, жінка, мовлення, спілкування, суспільство, розходження, чоловік.

The article is devoted to the differences in speech behavior of modern men and women. Men and women behave differently during the conversation, use language differently during the debate. This makes it possible to speak about the different speech styles of men and women. Style means a complex of linguistic features – phonetic, rhythmic, intonational, morphological, syntactic, lexical, which are associated with male or female speech behavior. Women can talk faster or slower, more or less than men. It is often the case that cultural norms embedded in the subconscious of members of the society can not coincide with actual practice, it means that, it is not so important whether such differences in the language of men and women exist in a particular society; more important, in this society, is the belief that men and women communicate differently. Speakers of the Ukrainian language, in particular, may say that women speak more and faster than men, but this will not necessarily provide statistical confirmation. The term “gender” was examined in the article minutely and analyzed in detail the factors, causes and social roots of differences in speech behavior of modern men and women. The results of the research showed that English-speaking women are more likely to ask questions, maintain dialogue, express their solidarity with the interlocutor. Women avoid open rivalry in dialogue at the speech level; they wait for signs of approval and support in the form of nods or exclamations. Men, on the contrary, often interrupt the interlocutor, tend to disagree with the partner, can ignore the collocutor. Men also control the topic of conversation more rigidly, they tend to express their own point of view.

Key words: gender, woman, speech, communication, society, differences, man.

Постановка проблеми. Натепер існує чимало різних визначень гендеру як поняття. Це явище становить інтерес як для вітчизняних, так і для закордонних дослідників [1; 4; 7; 11].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність дослідження визначається його антропоцентричною спрямованістю, що цілком відповідає загальній тенденції сучасного мовоз-

навства до вивчення мовлення як складника людської діяльності й підсилюється відсутністю майже будь-яких робіт, які б студіювали фактори, причини та соціальні корені розходжень в англійській мові сучасних чоловіків і жінок [3; 7; 11].

Постановка завдання. Мета дослідження полягає в розкритті факторів, причин і соціальних коренів розходжень в англійській мові.

Об'єктом дослідження є англійська мова сучасних чоловіків і жінок.

Предметом дослідження є фактори, причини й соціальні корені розходжень в англійській мові чоловіків і жінок.

Матеріалом дослідження слугували російські та зарубіжні підручники, які присвячені факторам, причинам і соціальним кореням розходжень в англійській мові сучасних чоловіків і жінок [2; 8].

Наукова новизна дослідження визначається вибором предмета дослідження.

Виклад основного матеріалу. Перше визначення гендеру в сучасному розумінні цього слова зустрічаємо в роботах американського психоаналітика Роберта Столера (до того часу цей термін використовувався суто в галузі граматики). Він розглядає гендер як «соціальні та культурні аспекти статі» [11]. Дослідник також визначає три основні компоненти, що впливають на формування гендерної ідентичності (вони закріплюються вже на другому році життя):

- 1) біологічні та гормональні чинники;
- 2) стать при народженні;
- 3) психологічні чинники й фактор оточення.

Фактична засновниця феміністської лінгвістики Робін Лакофф у широковідомій праці «Мова та місце жінки» наводить таке визначення гендеру: «Гендер – відображення соціального статусу чоловіків і жінок у сучасному суспільстві» [9].

Представники вітчизняної лінгвістичної школи також займалися й займаються проблемою гендеру, надали в наукових працях низку його визначень.

Наприклад, вітчизняний спеціаліст В.І. Карасик наводить таке визначення гендеру: «Гендер – це великий комплекс соціальних і психологічних процесів, а також культурних установок, які породжені суспільством і мають вплив на поведінку національної мовної особистості» [5].

Отже, гендер розуміємо як сукупність соціальних і культурних норм, що суспільство приписує виконувати людям залежно від їхньої біологічної статі. Гендер використовується для опису соціальних, культурних, психологічних аспектів «жіночого» порівняно з «чоловічим».

У статті гендер будемо розглядати як ключовий аспект комунікативної компетенції, що впливає на розходження в англійській мові чоловіків і жінок.

Розходження в мовленнєвій поведінці сучасних чоловіків і жінок можуть стосуватися контексту й частоти вживання тих чи інших слів. Наприклад, у США жінки знають лайливі слова, але не використовують їх у тих же контекстах і так часто, як чоловіки [11]. Навпаки, жінки часто

використовують такі слова як «pretty», «cute», «lovely», «oh dear» у різних контекстах.

Відмінною рисою мови жінок є їхня схильність до більш ретельного дотримання граматичних правил і прийнятих норм мови. Р. Лакофф віднайшла, що жінки середнього класу в Нью-Йорку схильні до вживання гіперкоректної граматики більше, ніж чоловіки того ж класу [9].

Кендіс Вест і Дональд Цімерман у роботі з вивчення американського суспільства говорять, що «жінки середнього класу ведуть суспільство до стандартних норм національної мови» [13]. Такого ж роду статеву диференціацію зробила й Дебора Танен, яка вивчала мову мешканців Великобританії. Її робота показала, що жінки частіше за чоловіків використовують у своїй мові форми, «які асоціюються зі стандартами престижу». У роботі так само говориться, що чоловіки більше переваги надають нестандартним формам, «мові робітничого класу» [12].

Вагомою є й робота британського вченого Маркуса Філіпа Сміта під назвою «*Sex Markers in Speech. Social Markers in Speech*» [10], де дуже гарно показано різницю в спілкуванні чоловіків і жінок:

1. Для жінки важливим є сам процес спілкування, для чоловіка – його результат. Останні краще спілкуються, якщо знають мету розмови. Абстрактне «*Let's speak?*» тільки дратує їх. Чоловік воліє говорити про свої успіхи, жінка – про невдачі. І якщо він воліє міркувати мовчки, то вона думає вголос, що сприймається партнером як марнослів'я й балаканина.

2. Жінка – набагато кращий слухач. Вона рідше перебиває співрозмовника, довше слухає, краще його розуміє. Чоловік перебиває подругу у два рази частіше, а уважно слухає її всього 10–15 секунд, після чого схильний дати будь-яку відповідь, не уточнюючи інформації.

3. Під час розмови жінки частіше посміхаються, вони дивляться в очі, чоловіки – убік. А з порівняння результатів, отриманих за допомогою оцінювання здатності жіночих і чоловічих осіб до передачі емоцій, з'ясувалося, що мімічно такі емоції, як страх, радість, подив, більш точно передаються жіночими особами, а от горе, пригніченість – чоловічими.

4. Жінки брешуть незрівнянно краще. Вони завжди можуть обдурити чоловіка. Але лише деяким із чоловіків вдасться обдурити жінку. «Чоловіки брешуть не натурально та навіть коли намагаються, жінки, які роблять це з разючою майстерністю, миттєво виявляють у них найменший відтінок неправди. У тоні, яким говорить винуватий чоловік, є навмисна невимушеність і нотки

надмірної природності, які його по-зрадницькому видають». Цей феномен пояснюється високою чутливістю жінок до приховуваного підтексту, уродженим умінням зауважувати й розшифровувати так звані невербальні сигнали: пози, жести, рухи тілом, які здійснюються в момент мовлення. Усі вони робляться мовцем на підсвідомому рівні й видають його стан. До речі, ця якість жінок успішно використовується в бізнесі, наприклад на переговорах, під час підписання угод.

5. Чоловіча мова більш коротка, оскільки чоловік категоричніший у своїх судженнях. Його «yes» – це так, а «no» – ні. У жіночій мові багато невизначеності, у ній незримо наявні й «yes», і «no», а очолює «maybe». Невизначеність створюється за рахунок умовних відхилень, які жінка вживає у два рази частіше, ніж чоловік. Так само жінки в три рази частіше задають питання й говорять «Are you sure?», «Really?» Та й вибачаються вони набагато частіше за чоловіків [10].

Аналізуючи мовленнєві дослідження, варто сказати, що зазвичай у подібних дослідженнях підраховується кількість «відхилень» від головної теми розмови, перехід від основної теми до іншої, несподівані звертання до іншого співбесідника, перебивання співбесідника тощо. Сюди ж можна зарахувати й розбіжності щодо частотності вживання деяких лінгвістичних рис.

Звичайно, мова та мовленнєва поведінка окремо взятого індивіда багато в чому залежать від індивідуальних особливостей його характеру. Але все ж таки перерахованих вище фактів цілком достатньо, щоб стверджувати, що чоловіча й жіноча мова дійсно різняться.

Природно, що всі риси, які відрізняють чоловічу мову від жіночої, так чи інакше є наслідком і відображенням укладу того суспільства, частиною якого є мова, і, крім того, сильний вплив на мову обох статей має їхній статус у цьому суспільстві.

У багатьох наукових працях, що вивчають проблему розходжень у мові статей, існує думка, що більшість розходжень у мові й мовленнєвій поведінці статей викликані домінуючим становищем чоловіків у сучасному суспільстві [11; 13].

Кендіс Вест і Дональд Цімерман у праці «*Sex Roles, Interruptions and Silences in Conversations*» пишуть: «Влада й домінування є важливими аспектами спілкування між білими і чорними, між дорослими і дітьми, і особливий інтерес становить спілкування між чоловіками і жінками. І не має бути дивним, що розподіл структур влади, сімейний поділ праці й інші контексти, у яких визначається місце в житті, впливають на динаміку повсякденного спілкування» [14].

Д. Танен пояснює велику схильність жінок до дотримання загальноприйнятих стандартів мови такими причинами:

1. Залежне становище жінок у суспільстві спричиняє необхідність і зміцнює свій соціальний статус лінгвістично.

2. Оскільки суспільна думка про чоловіків складається з їхніх справ, а про жінок з того, як вони виглядають, для них правильність мови більш важлива [12].

Як видно, причиною більш літературної жіночої мови є їхнє «підлегле становище». Та мовленнєва поведінка, яку суспільство очікує від жінок, отримала назву «народна лінгвістика». Прикладом такої «народної лінгвістики», де видно підлегле становище жінок, є робота Ф. Аншена «*Language and the Sexes*» [6]. У першому розділі цієї роботи розповідається про процедуру присвоєння прізвища в англійській мові. Коли чоловік одержує прізвище, він рідко коли змінює його. Для середньостатистичної жінки ситуація складається зовсім іншим чином. Жінка, одержуючи прізвище, одержує його від свого батька, тому що прізвище для жінки – це «посвідчення її особистості шляхом указівки на її споріднення з чоловіками». Жінка починає свій життєвий шлях із прізвищем батька, що потім змінюється на прізвище чоловіка після одруження. Якщо її чоловік умирає, то вона однаково носить його прізвище, навіть після розлучення жінка може зберегти прізвище свого колишнього чоловіка. Якщо вона повторно виходить заміж, її прізвище знову змінюється.

Зазначені вище факти належить до явищ «народної лінгвістики». Крім цих доказів чоловічого домінування в спілкуванні й у мові загалом (як наслідок домінування в суспільстві), проведені інші наукові дослідження, що дали більше фактів на підтримку цієї думки.

Так, як уже зазначалося, жінки схильні задавати більше питань, ніж чоловіки. Це явище деякі дослідники розцінюють як дотримання жінкою субординації стосовно чоловіка або як прийом, що є своєрідним «шляхом до відступу» на той випадок, якщо чоловік не схвалить висловлену нею думка чи запропоновану для розмови тему [4].

Американський лінгвіст Памела Фішмен так само в роботі говорить про те, що під час бесіди жінки задають більше питань, висувають більше нових тем, тобто беруть на себе велику частину роботи з підтримки й розвитку розмови. Як висловлюється сама Памела Фішмен, «пропонують свої теми на схвалення чоловіку-співрозмовнику» [7].

Так само варто звернути увагу на той факт, що чоловіки не використовують деякі слова, які

характерні для жіночої мови, і це пояснюється тим, що якщо чоловіки й використовують такого роду слова, як «*lovely*», «*charming*» «*oh dear*», то найчастіше в них схований якийсь саркастичний підтекст або така мова найчастіше може бути сприйнята іншими чоловіками як ознака слабкості й навіть гомосексуальності [11].

Крім того, в багатьох наукових роботах висувається припущення, що мова наповнена словами, які вживаються щодо жінок і мають або принизливе значення, або описують жінку як сексуальний об'єкт, зокрема цьому питанню присвячена праця фахівця С. Крамер «*Women and Men Speaking. Framework for Analysis*» [8]. Навіть висунута теорія «подавленої групи» («*the muted group theory*»). Ця теорія говорить, що мова культури соціуму не може однаково слугувати всім членам цього соціуму, тому що не всі члени його є рівноправними. Жінки не настільки вільні як чоловіки, і тому існують рамки, що обмежують жінок у їхній мові, тобто не дають їм говорити, що вони побажають, де вони побажають і коли вони побажають, тому що норми для використання мови були створені чоловіками. С. Крамер пише, що жінки подавлені мовною структурою, у якій зібрано досвід чоловіків, а не жінок. Основними припущеннями теорії «подавленої групи» щодо взаємин між статями є:

1. Жінки сприймають світ по-іншому, відмінно від чоловіків, тому що їхній надбаний досвід та основні заняття розрізняються через поділ праці.

2. Через політичне домінування чоловіча система сприйняття є домінуючою, що перешкоджає вільному вираженню жінками своїх моделей світу і світосприймання.

Щоб брати активну участь у громадському житті, жінці необхідно трансформувати свої моделі відповідно до нав'язаної чоловіками системи самовираження [8].

Можна сказати, що це є ще однією спробою проілюструвати підлегле становище жінок і домінування чоловіків у сучасному суспільстві, хоча, звичайно, питання про дискримінацію і пригніченість жінок, що широко обговорюється в роботах такого роду, усе-таки залишається спірним.

Отже, існує факт домінування чоловіків у спілкуванні й мові як наслідок чоловічої переваги в суспільстві. Однак здається, що ситуація зі становищем жінки та її пригніченістю навіть у мовному стосунку, що описують у роботах учені, є трохи перебільшеною й не є настільки драматичною. Навпаки, зараз в англomовному суспільстві склалася чітко виражена ситуація дискримінації чоловіків за статевою ознакою. Будь-які прояви чоловічої волі та характеру зустрічають шквал обурення з боку агресивно налаштованих феміністок. Як наслідок, західне суспільство нині перебуває в глибокій демографічній кризі не в останню чергу завдяки тому, що надускладнився процес комунікації між статями.

Висновки. Отже, в межах поданої роботи нами проаналізовано розходження в англійській мові сучасних чоловіків і жінок і зроблено висновок, що чоловіча й жіноча мова дійсно різняться.

Чоловіки частіше використовують вказівні займенники, еліптичні та безособові речення та полюбляють перефразувати, тоді як жінки використовують займенник *We*; слова, пов'язані з психологічними та соціальними процесами; вони часто згадують про дім, дітей, магазини, щоденний побут; а також для жінок характерне вираження категорій мови, таких як дієслівні фрази, умовний спосіб і модальні конструкції, що вказують на брак впевненості.

Перспективою подальшого дослідження є детальний аналіз гендерних розходжень, а саме їх соціокультурний аспект.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Берн Ш. Гендерная психология. Санкт-Петербург, 2002. 320 с.
2. Екимова В.А. Гендерные различия: социокультурный аспект. Москва, 2008. 84 с.
3. Fishman P. Interaction: the work women do. Language, gender and society. London, 1983. 103 p.
4. Staller R. Sex and Gender. On the Development of Masculinity and Femininity. New York, 1968. 383 p.
5. Геодакян В.А. Эволюционная теория пола. Москва, 1991. 143 с.
6. Брандт Г.А. Природа женщины как проблема: концепция феминизма. Москва, 1998. 205 с.
7. Kramer C. Women and Men Speaking. Framework for Analysis. New York, 1981. 194 p.
8. Lakoff R. Language and Woman's Place. London, 2004. 320 p.
9. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Воронеж, 2002. 477 с.
10. West C. & Zimmerman D. Women's Place in Every Day Talk. Reflection on Parent – Child Interaction. London, 2016. 529 p.
11. Tannen D. The Relativity of Linguistic Strategies: Rethinking Rower and Solidarity in Gender and Dominance. London, 1993. 370 p.
12. Smith P.M. Sex Markers in Speech. Social Markers in Speech. London, 1979. 230 p.
13. West C. & Zimmerman D. Sex Roles, Interruptions and Silences in Conversations. London, 1975. 130 p.
14. Anshen F. Language and the Sexes. London, 1983. 130 p.